

บทที่ 5

อภิปรายผล สรุปผล และข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเกษตรกรในตำบลท่าศาลา อำเภอรือ จังหวัดเลย พบว่า สอดคล้องกับการศึกษาของศศิธร และคณะ (2555); ชนิกันต์ และสุภารัตน์ (2557); นัฐวุฒิ และคณะ (2557) และ Norkaew *et al.* (2012) และในส่วนของรายได้พบว่าใกล้เคียงกับการสำรวจขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา (2560) โดยประชากรในเขตพื้นที่มีรายได้ เฉลี่ยประมาณ 23,000 บาทต่อคนต่อปี มีการปลูกพืชไร่มากที่สุด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพด ชিং ถั่วลิสง ถั่วดำ รองลงมาเป็นการปลูกข้าว และไม้ผล เป็นต้น เกษตรกรส่วนใหญ่มีแหล่งเงินทุนจากการกู้ยืม สอดคล้องกับการศึกษาของนัฐวุฒิ (2557) ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 84 กู้เงินมาลงทุนทำการเกษตร และในส่วนของแหล่งความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการใช้สารเคมีส่วนใหญ่มาจากเพื่อนบ้าน ซึ่งแตกต่างกับการศึกษาของพิมพ์ลดา และสุชาดา (2557) ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมี ร้อยละ 91.00 จากหน่วยงานเกษตรตำบล เกษตรอำเภอ ร้อยละ 44.20

ในการศึกษาครั้งนี้เกษตรกรมีคะแนนของความรู้หลังการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรมากที่สุด (ร้อยละ 87.07; ระดับความรู้สูง) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนัฐวุฒิ (2557) พบว่าเกษตรกรในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีค่าคะแนนของความรู้ของเกษตรกรหลังการใช้สารเคมีมากที่สุด (ร้อยละ 85.25) อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมของค่าคะแนนความรู้ในการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช มีค่าเท่ากับ ร้อยละ 81.86 ซึ่งอยู่ในระดับความรู้สูง สอดคล้องกับการศึกษาของพิมพ์ลดา และสุชาดา (2557) ได้ทำการศึกษาความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมี โดยเฉลี่ยมีความรู้ระดับดี ร้อยละ 92.90 ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมี ร้อยละ 91.00 จากหน่วยงานเกษตรตำบล นอกจากนี้เกษตรกรมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 52.40 สามารถอ่านออกเขียนได้ และมีประสบการณ์ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เป็นระยะเวลาานเฉลี่ย 1-5 ปี จึงทำให้เกษตรกรมีความรู้ในระดับสูง

สำหรับข้อมูลพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช พบว่าเกษตรกรมีพฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนัฐวุฒิ (2557) พบว่าเกษตรกรในอำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเหมาะสมมาก (3.65 ± 0.36) เป็นอันดับแรก และเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของพิมพ์พร และยุทธนา (2559) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรจังหวัดสมุทรสงครามพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกษตรกรมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในภาพรวมอยู่ในระดับดี โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมี เท่ากับ 2.95 (ระดับดี) เท่ากับค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมี (2.95 เท่ากับ ระดับดี) และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมหลังการใช้สารเคมี เท่ากับ 2.80 (ระดับดี) เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชในภาพรวมของการศึกษารั้งนี้อยู่ในระดับเหมาะสมมาก (3.85 ± 0.74)

การวิเคราะห์ค่าความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร พบว่าความรู้กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (r

= 0.87, $P < 0.01$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเบศรจมาศ (2549) ที่ได้ทำการศึกษาผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชทางการเกษตรในสวนส้มโอ: กรณีศึกษา หมู่บ้านม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่าความรู้กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.381$, $P < 0.001$)

สำหรับแนวทางการลดการใช้สารเคมีของเกษตรกรนั้น ด้านความรู้และพฤติกรรมในการลดผลกระทบจากการใช้สารเคมีเป็นสิ่งที่ควรจำเป็นในการที่จะส่งเสริมในการให้ความรู้และปรับพฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้องให้กับเกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าวนี้ ซึ่งอย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้และพฤติกรรมการปฏิบัติการใช้สารเคมีอยู่ในระดับสูงและเหมาะสมมาก แต่ยังมีความรู้และบางครั้งที่มีการปฏิบัติไม่ถูกต้องและเหมาะสม ได้แก่ การเลือกใช้สารเคมีตามคำแนะนำของเพื่อนบ้าน เมื่อมีอาการแพ้พิษสารเคมียังคงรีบพ่นให้เสร็จก่อนจึงหยุดพัก การทำภาชนะบรรจุสารเคมีไปจำหน่าย เผาตอพงเพื่อกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและการเกิดความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน ที่สำคัญอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ นอกจากนี้การใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเองจากอันตรายแม้เกษตรกรจะมีการใช้อุปกรณ์ป้องกันแต่เป็นการใช้อุปกรณ์ที่ไม่ครบชุด ซึ่งประเด็นการปฏิบัติเหล่านี้สามารถแก้ไขได้โดยให้ความรู้โดยวิธีต่างๆ และการใช้สื่อที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันตนเองของเกษตรกรด้วยความสม่ำเสมอหรือบ่อยครั้ง เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเกษตรกรให้มีการปฏิบัติอย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันตนเองและครอบครัวรวมถึงการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการใช้สารชีวภาพเพิ่มขึ้นด้วย

สรุปผล

ค่าคะแนนเฉลี่ยโดยภาพรวมของความรู้ในการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในตำบลท่าศาลา อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย มีค่าอยู่ในระดับสูง โดยส่วนใหญ่มีคะแนนของความรู้หลังการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรมากที่สุด แต่ความรู้ในการลดผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรมีค่าต่ำที่สุด สำหรับพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยในการปฏิบัติอยู่ในระดับเหมาะสมมาก โดยเกษตรกรมีพฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด แต่พฤติกรรมการลดผลกระทบจากการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง จากผลการศึกษาครั้งนี้ แม้ว่าเกษตรกรมีองค์ความรู้ในการใช้สารเคมีในระดับสูง และมีพฤติกรรมที่เหมาะสม แต่บางครั้งอาจยังมีพฤติกรรมการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง จึงทำให้เกษตรกรในพื้นที่ดังกล่าวนี้พบการปนเปื้อนของสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชในร่างกาย ดังนั้นทุกหน่วยงานควรส่งเสริมความรู้และพฤติกรรมของเกษตรกรในการใช้สารเคมีให้ถูกต้องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมความรู้และพฤติกรรมการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชในตำบลท่าศาลา อำเภอภูเรือ จังหวัดเลย ควรจัดส่งเสริมความรู้ด้านการลดผลกระทบจากการใช้สารเคมี โดยมีเนื้อหาที่ส่งเสริมลำดับต้นๆ คือ การป้องกัน/กำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสานและชีววิธี ความรับผิดชอบที่เกษตรกรควรมีต่อผู้บริโภค และการตรวจสอบคุณภาพดินก่อนการใส่ปุ๋ย ส่วนด้านเนื้อหาความรู้การลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ที่ควรส่งเสริมความรู้ในลำดับต้นๆ ของทางเลือกในการทดแทนการใช้สารเคมี ได้แก่ ความรู้ทางการตลาดเกษตรเพื่อลดความเสี่ยงในการลงทุน การผลิตพลังงานทดแทนใช้ในครัวเรือน เช่น แก๊สชีวภาพจากมูลสัตว์ เป็นต้น